

REVISTA DE FILOSOFIE

5-6/2011

DIMITRIE CANTEMIR

CANTEMIR ȘI LOGICA ISTORIEI

ALEXANDRU SURDU

Rezumat. Logica reprezintă întemeierea rațională a oricărei întreprinderi culturale și științifice. Dimitrie Cantemir a fost interesat de istorie în această perspectivă logică. Abordarea sa examinează istoria așezată pe un corp de axiome care provin în egală măsură din originea nobilă a populației românești-moldovene ca și din continuitatea și vechimea pe un teritoriu care a fost dintotdeauna daco-roman. Cantemir își fundează credința sa și dragostea pentru țară pe atotputernica forță a rațiunii care s-a dovedit victorioasă împotriva tuturor vicisitudinilor.

ȘTIINȚA SACRĂ LA DIMITRIE CANTEMIR

ADAM DROZDEK (Duquesne University, SUA)

Rezumat. Dimitrie Cantemir și-a arătat talentul său în multe domenii: logică, filosofie, literatură, politică, istorie, muzică, studii arabe și chiar a desenat hărți. În ceea ce privește efortul său epistemologic, Cantemir a considerat că cunoașterea rațională este obținută prin rațiune, care poate să aibă a face și doar cu opinii, nu neapărat cu adevărul. De aceea, rațiunea singură nu este suficient de sigură. Cu toate acestea, cunoașterea face posibile mijloacele pentru intelectul generator de viață, care funcționează prin și cu Dumnezeu. Prin urmare, teologia reprezintă începutul cunoașterii.

CICERO ȘI CANTEMIR

GHEORGHE VLĂDUȚESCU

Rezumat. Studiul investighează lucrarea intitulată *Istoria hieroglifică*, scrisă de prințul și filosoful român Dimitrie Cantemir, ca reacție la fundalului literaturii filosofice cu analogii animale de gen și prin comparație cu lucrările similare ale lui Cicero. Cercetarea identifică în text elemente specifice ale limbajului filosofic cu un dublu rol: de a forma un vocabular filosofic și de a atinge o performanță a limbajului filosofic. Acest limbaj a avut

menirea de a stabili condițiile posibilității pentru un dialog cu filosofia europeană a acelor timpuri.

DIMITRIE CANTEMIR DESPRE „GIUDEȚUL” SUFLETULUI CU TRUPUL

ANGELA BOTEZ

Rezumat. Prima lucrare a lui Dimitrie Cantemir este intitulată *Divanul*, sau *gâlceava înțeleptului cu lumea*, sau *giudețul sufletului cu trupul* tipărită la tipografia princiară în română și greacă, în 1698, la Iași. *Divanul* abordează o temă tradițională a evului mediul literar, mai exact disputa dintre suflet și trup, o temă care a animat numeroase versiuni atât în literatura europeană occidentală cât și în cea ortodoxă și orientală, unde cea mai faimoasă este *Diopatra* de Filip Solitarul (secolul 11). Această lucrare încearcă să așeze ideile lui Cantemir în interiorul lungii serii de dezbateri antice și moderne despre conștiință, suflet și trup la autorii greci, englezi, francezi și germani.

CONCEPȚIA ETICĂ A LUI PLUTARH

TEODOR VIDAM

Rezumat. Gândirea etică a lui Plutarh este în principal fundată în platonism. Plutarh încearcă să tranșeze Binele platonician și Ființa ca realități superioare, printr-un Bine specific, care a fost teoretizat de Aristotel. În ceea ce privește problema răului, înțelege ca un episod colateral de către stoici, Plutarh o leagă de admiterea sintagmei „suflet creat”, supus devenirii, ca opus celui necreat al lui Platon. Inabilitatea de a controla turbulențele pasionale ivite în urma trecerii timpului și a întâmplărilor explică prezența și acțiunea răului, ca și toate evenimentele nefericite cauzate de vulnerabilitate și tentații care survin odată cu succesiunea etapelor civilizației. Plutarh realizează o fină analiză a obiceiurilor din primul secol al erei creștine, detașându-se de hedonism, care a fost nejustificat identificat cu epicureanismul. Înainte de neo-platonism, gândirea etică a lui Plutarh împlinește cea mai completă imagine a filosofiei grecești și constituie legătura dintre morala antică și cea creștină. Cercetând omul, nu în acord cu un ideal pre-conceput dar în consonanță cu natura sa diversă, Plutarh a gândit și scris în egală măsură pentru oamenii simplii și pentru elite. În aceasta rezidă ceea ce Montaigne a lăsat să se înțeleagă prin faptul că sursa principală de inspirație a sa a fost analiza moralității a lui Plutarh.

SEMNIIFICAȚIA *REPUBLICII* – ÎNTRE CETATEA IDEALĂ ȘI OMUL IDEAL

CRISTIAN BERȚI

Rezumat. Această lucrare are ca scop tratarea unei teorii mai puțin cunoscute despre ce anume este subiectul real al dialogurilor platoniciene. Noua teorie este menționată în introducerea traducerii în românește a acestui valoros dialog, realizată de Constantin Noica. Filosoful român sugerează că subiectul real al acestui dialog este ideea despre un om ideal, acest lucru fiind contrastat teoriilor usuale despre *Republica*, care spun că subiectul este ideea unui oraș ideal. Intenționăm să arătăm că ambele teorii au propriile rațiuni pentru care pot fi susținute, ceea ce face mai dificil de a putea spune despre care dintre cele două idei este vorba în acest dialog. Vom investiga această problemă luând în considerare o teorie a filosofului român în interiorul tărâmului logicii.

CONDIȚIILE DE POSIBILITATE PENTRU INSTITUIREA ONTOLOGICĂ A FIINȚEI ÎN FILOSOFIA LUI PARMENIDE

IONUȚ ȘTEFAN

Rezumat. Această cercetare este despre filosofia lui Parmenide din Elea. Acest filosof este unul dintre cei mai faimoși gânditori ai antichității grecești. Filosofia sa este importantă pentru că reprezintă, în istoria filosofiei, primul moment al gândirii Ființei în orizontul ontologiei. Acest act al gândirii depinde de trei condiții de posibilitate: 1. cea a co-afilierii *dasein*-ului cu Ființa; 2. identitatea fundamentală dintre *gândire* și *ființă* („Este același lucru gândirea și ființa”); și 3. limbajul fundamental în care numim pe Dumnezeu și toate lucrurile în esența lor. Această cercetare reprezintă o reconstrucție a filosofiei lui Parmenide prin aportul idealismului transcendentă german și în special prin fenomenologia lui Heidegger. Cred că filosofia lui Parmenide reprezintă un moment fundamental în istoria filosofiei comparabil cu cel al filosofiei lui Heraclit.

ISTORIA, SOCIETATEA ȘI PERSOANA: PERSPECTIVA GANDHIANĂ

RAMJEE SINGH (Bhagaldur University, India)

Rezumat. Studiul nostru consemnează că nici începuturile gândirii clasice europene nici acelea ale speculațiilor răsăritene nu au arătat un interes notabil privitor la realitatea istorică. Ne întrebăm dacă începutul oricărei filosofii este relaționată cu domeniul (macro) cosmic. Astfel, misterul cerului înstelat a atras atenția mai timpuriu omului decât enigma navigării în adâncurile neexplorabile. Ca o consecință, a fost o chestiune de timp ca filosofia să atingă domeniul dialecticii istorice. Cu toate acestea, în interiorul contextului religiozității primitive, procesul istoric a avansat de la începutul creației la sfârșitul istoriei. În acest fel, Natura și istoria sunt relaționate și ambele presupun un început și un sfârșit – centrul părănd a fi pretutindeni și marginile nicăieri. Dialectica hegeliană este un sistem al *logicii*, nu al *vieții*. Dialectica marxistă cuprinde de asemenea, dincolo de natura umană, relații de clasă și este, de asemenea, predeterminată de structură și orientare. Dialectica existențialistă a lui Kirkegaard implică teamă și conflict, dar nu și pace. Nu avem un orizont genuin pentru inițiativa umană în interiorul acestor dialectici. În perspectiva dialectică a lui Gandhi fundamentul spiritual și armonia cosmică sunt importante deopotrivă pentru istorie și pentru societate, sau pentru ființa umană, iar ca spiritualism reprezintă afirmarea unei ordini morale eterne.

**MARTIN HEIDEGGER
ÎN TRE FENOMENOLOGIE ȘI TEOLOGIE (I)**

GEORGE REMETE

Rezumat. Se crede că M. Heidegger este un existențialist, un nihilist și chiar un ateu. În acest studiu intenționez să ofer o dovadă că aceste clișee sunt nefondate și false și că M. Heidegger este, de fapt, chiar un credincios pios. O cunoaștere mai bună a acestui gânditor ar trebui să conducă la o apropiere mai strânsă între perspectivele filosofică și teologică.

**DESPRE MOARTEA LUI DUMNEZEU
ÎN DISPUTA LUI ORIGEN CU CELSUS**

MIHAI SALVAN

Rezumat. Lucrarea de față se ocupă cu două sensuri care, după spusele lui Origene, pot fi considerate ca atribuite de Celsus ideii de „moarte a lui Dumnezeu”. Primul, întruparea Logosului în Cristos, o realitate asociată cu o presupusă pierdere a transcendenței. Apoi, supliciul, crucificarea și moartea lui Cristos, omul care a încarnat divinitatea.

**DRAGOSTEA CA REFLEX DIVIN.
DE LA TOMA LA ORTEGA Y GASSET**

EMILIA IRINA STRAT

Rezumat. Comunicarea salvează ființele umane de la toate disperările care le pot cuprinde. Relațiile de iubire cer generozitate și răspunsuri la așteptarea de a fi mai mult, de a ne depăși în noi înșine și cu ceilalți. Experiența de zi cu zi ne aduce la lumină nevoia de a iubi și de a fi iubiți. Iubirea implică faptul că ceva este oferit nouă, ceva este prezentat nouă ca o atracție dar și ca o interpelare. Este stimulativ să acționăm și să ne continuăm drumul. Iubirea nu este *caritate* și este mai mult decât *eros*. Libertatea noastră este prezentă în acest proces, ca un exercițiu de a oferi și a primi, adică, într-o iubire care o sporește. Există un criteriu pentru iubirea adevărată? Cine poate să o definească? Oricum, trebuie distinsă iubirea de simpla mișcare afectivă sau de voință.

PRIORITATEA ETICĂ A EXTRA-ORDINARULUI

BERNHARD WALDENFELS
(Universitatea Bochum)

Rezumat. Acest interviu a avut loc pe 8 Aprilie 2010 la München, la casa profesorului Waldenfels. Întrebările pentru interviu au avut menirea să atingă cele mai importante idei ale filosofiei lui Bernhard Waldenfels – ideea ordinii universale ca semn pentru o gândire limitată și dictatorială, ideea că conceptul de subiect este acceptabil numai ca repondent, ideea că o etică conform căreia un subiect este responsabil pentru ceva față de cineva supraapreciază unitatea subiectului și nedreptățește toate cele trei instanțe ale unui eveniment (subiect – pentru ceva – către cineva). Waldenfels discută câteva implicații problematice ale acestor idei.

CRITICII LUI JOHN RAWLS: ROBERT NOZICK ȘI THOMAS NAGEL

SARI MAARIT FLORESCU (HOLAPPA)

Rezumat. Câteva dintre obiecțiile principale la *Teoria justiției* a lui John Rawls vin din partea lui Robert Nozick și Thomas Nagel, care reprezintă direcții complet opuse în filosofia politică contemporană. Nozick, inspirat de Locke, promovează aripa dreaptă a libertarianismului și consideră că Rawls permite statului să intervină prea mult în viața cetățenilor. Nagel, în schimb, este un liberal de aripă stânga și crede că Rawls nu este suficient de radical cu egalitarismul său. Comparând cu principiile justiției propuse în teoria rawlsiană găsim că Nozick se oprește la primul, acela al libertăților individuale. Nagel, din poziția sa, țintește dincolo de aceste principii, chiar dacă el însuși recunoaște că aceasta este mai degrabă o utopie. Concluzia noastră este că rawlsianismul argumentează în favoarea principiilor unei justiții distributive și că criteriul mini-max este mult mai justificat.

HEIDEGGER ȘI ȘTIINȚELE: CAZUL BIOLOGIEI

CRISTIAN CIOCAN

Rezumat. În acest articol analizez rolul conceptului de viață în analitica *Dasein*-ului expusă de Heidegger în opera sa majoră: *Ființă și timp* (1972). În cercetările sale timpurii, desfășurate între 1919 și 1923 sub titlul de „hermeneutica facticității”, interesul lui Heidegger a fost întreprins cu adevărat către fenomenul „vieții faptice”. Este, astfel, surprinzător că Heidegger, în opera sa majoră, îndepărtează radical termenul *Viață* din lista de termeni care explică ființa *Dasein*-ului. Articolul arată că această excludere a conceptului de viață este legată de critica biologiei ca știință a vieții, și astfel dezbaterile majore sunt legate de interpretarea fenomenului morții, care este luat în discuție deopotrivă în analitica existențială și în perspectiva biologă.

PSIHANALIZA LUI SIGMUND FREUD ÎN CONCEPȚIA LUI PETRE PANDREA

ANDREEA-GEORGIANA DRAGOMIR

Rezumat. O metodă descoperită de Sigmund Freud, psihanalizii ținesc să pătrundă înțelesul vieții spirituale a omului, în termeni de normalitate mentală dar și în cei de boală, pentru a obține cele mai bune rezultate. Petru Pandrea a fost primul avocat-filosof care a introdus în România această știință în scopul științei dreptului, dar nu ca un „tratament”, ci ca o modalitate pentru interogațiile din instanțe, căutând să înlocuiască forța fizică prin forța intelectuală.

ROUSSEAU DESPRE CONȚINUTUL ȘI CAUZELE CRIZEI CULTURII MODERNE

DAN ROȘCA

Rezumat. Autorul stabilește că, în acord cu J.J. Rousseau, criza culturii moderne constă în primul rând în decăderea morală. Aceasta ar fi fost cauzată, pe de o parte, de oameni care au cultivat științele și artele în perspectiva atingerii luxului și, prin aceasta, implicit, împotriva moralității, și pe de altă parte, în egală măsură de state care sunt în serviciul celor bogăți, și de relațiile economice care împart oamenii în bogați și săraci. În final, autorul argumentează că deși afirmă primatul moralității bazat pe sentiment, Rousseau este un luminist deoarece nu exclude importanța științei și a rațiunii.

O ARGUMENTARE ÎN FAVOAREA POZITIVISMULUI LEGAL

OANA VASILESCU

Rezumat. Studiul investighează relația de interdependență dintre lege și moralitate în stabilirea teoriei legii „a ceea ce este”, în spirit științific, ca opunându-se unei teorii a legii „cum ar trebui să fie”. Astfel, analiza evaluează măsura în care pretențiile de validitate formulate de pozitiviști privind teoria ca atare rezistă în fața criticii avasate de interpretiviști (R. Dworkin) și de teoreticienii dreptului natural (J. Finnis). Interesul examinării noastre este de a identifica **de ce** și **cum** poate pozitivismul legal să răspundă mai coerent și mai eficient problemelor de natură teoretică și, în special, celor de practică juridică.

WALTER BENJAMIN ȘI AVATARURILE ESTETICE ALE AVANGARDEI

DAN-OCTAVIAN BREAZ

Rezumat. Apelul la referințe teoretice detaliat de Walter Benjamin și utilizarea lor în relația cu dilemele estetice de avangardă rezultă nu doar dintr-un act extrem de necesar de recuperare dat de importanța contribuției teoretice a lui Walter Benjamin la configurarea unei estetici a avangardei, dar și din relevanța aplicării unor referințe teoretice sigure ale aparatului său conceptual asupra fenomenului cultural al avangardei, chiar și în pofida acelor aspecte dilematice ale avangardei românești, care a făcut ca rațiunile estetice, care au determinat apariția acestui fenomen cultural paradoxal să fie identice cu acelea care au condus la dispariția lui. De aceea, remarcăm importanța absolută pe care o au pentru demersul teoretic al fenomenului artistic de avangardă delimitările conceptuale folosite de Walter Benjamin în cel de-al treilea deceniu al ultimului secol, cadru teoretic care pune în evidență perspectiva din care pot fi abordate dilemele estetice ale avangardei artelor frumoase din România privitor la problematica trecerii de la idealul de „artă totală” (avangarda română fiind un „integralism” sui-generis) către „idealul” artei totalitare, cu alte cuvinte, tensiunea confruntării dintre idealul avangardist de „artă totală” și noile constrângeri ale „idealului” artei totalitare, dintre idealul de sinteză al artei avangardiste și dezideratul „artei pentru toți”, ca ideal artistic în perioada totalitarismului românesc.

